

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Petra Králová

**Místní cizinci: Prostor, identita a kultura
pražských expatů**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Petra Králová**

Vedoucí práce: **Mgr. Jakub Grygar, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

KRÁLOVÁ, Petra. *Místní cizinci: Prostor, identita a kultura pražských expatů*. Praha, 2015. 49 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jakub Grygar, Ph.D.

Abstrakt

Tato práce se zabývá vztahem mezi prostorem, kulturou a identitou. Jejím cílem je poukázat na to, že kultura a identita není nutně spojena s prostorem, ve kterém lidé žijí. Práce se opírá o myšlenky autorů, kteří poukazují na životní zkušenost migrantů jako na příklad "rozpojení" prostoru, kultury a identity. Pro vlastní výzkum autorka zvolila prostředí společenství pražských expatů a provedla kvalitativní výzkum sestávající z 2 zúčastněných pozorování v místech setkávání expatů, 2 rozhovorů s expaty a obsahové analýzy 7 novinových článků zmiňujících expaty. Pomocí analýzy autorka popisuje vnímání společenství samotnými expaty, jejich interakci s místní společností a povahu míst setkávání. Jádro společenství expatů tvoří kultura anglofonních zemí a do hranic společenství se promítají geopolitické hranice. Sami expati rozlišují ostatní členy společenství na základě toho, zda (ne)žijí v „expat bublině“, tj. zda (ne)navazují vztahy s místní společností. Skrze vztahy s Čechy a konzumaci české historie si expati vytvářejí obraz Čechů jako historicky utlačovaného, a proto uzavřeného národa. Identita míst setkávání expatů je založena na jejich označení jako „expat-friendly“ a situovanosti v historických částech města, která místům propůjčuje autentičnost.

Abstract

This thesis focuses on the relationship between space, culture and identity. Its goal is to portray how culture and identity are not necessarily connected to the space that people inhabit. It is based on the work of authors who point out the migrant experience as an example of the "disconnection" of space, culture and identity. The author chose Prague's expat community and carried out qualitative research consisting of 2 participant observations at expat meeting points, 2 interviews with expats themselves and a content analysis of 7 newspaper articles, which mention expats. The author describes the perception of the community through the expats' own words, their interaction with the local society and the nature of their meeting points. The core of the community consists of the culture of Anglophone countries and geopolitical borders penetrate the borders of the community. Expats themselves differentiate between other members of the fellowship based on their (non-)membership in the "expat bubble", e.g. (non-)existence of relationships with the local culture. Through relationships with Czechs and the consumption of Czech history, expats create the image of Czechs as historically oppressed, therefore a withdrawn nation. The identity of meeting points is based on their "expat-friendliness" and specific location in the historical parts of the city that imparts authenticity to them.

Klíčová slova

etnografie, kvalitativní výzkum, expat, prostor, identita, kultura, migrace, Praha

Keywords

ethnography, qualitative research, expat, space, identity, culture, migration, Prague

Rozsah práce: 80 654 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. května 2015

Petra Králová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce, Mgr. Jakubovi Grygarovi, Ph.D., za jeho cenné rady a skvělý přístup, a Adadovi za inspiraci a podporu.

Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

Projekt bakalářské práce

Místní cizinci: Prostor, identita a kultura pražské expat komunity

Local foreigners: Space, Identity and Culture of the Expat Community of Prague

Klíčová slova: Etnografie, Kvalitativní výzkum, Expat, Prostor, Komunita, Identita, Kultura, Migrace, Praha

Keywords: Ethnography, Qualitative research, Expat, Space, Community, Identity, Culture, Migration, Prague

Ve své bakalářské práci se zaměřím na pražskou komunitu expatů, tj. cizinců dlouhodobě žijících v Praze, nejčastěji pak cizinců z anglicky hovořících zemí. Expati jsou podskupinou migrantů – jejich speciální označení je jednak emické, ale také zahrnuje socioekonomické faktory – na rozdíl od imigrantů jsou expati kvalifikovaní profesionálové, často zaměstnanci nadnárodních společností, které je vysílají do zahraničí. Jádrem mého výzkumu bude etnografická studie míst setkávání expatů, jejíž teoretický základ bude vycházet z práce Beyond “Culture”: Space, Identity, and the Politics of Difference od Akhila Gupty a Jamese Fergusona (1992). Expati jako lidé, kteří dlouhodobě žijí za hranicemi své rodné země, jsou příkladem oddělení místa a kultury, kterou si do Prahy „přinášejí“ s sebou. Ve své studii budu zkoumat produkci lokality a vztah místa a kultury, v tomto případě vztah Prahy a kultury expatů. Ve své práci budu hledat odpovědi na následující výzkumné otázky:

- Jak se formuje a vymezuje expat komunita v rámci pražské společnosti?
- Jak získává prostor identitu místa setkávání expatů?
- Jaký vliv mají místa setkávání expatů na jejich kulturní identitu?

Má práce bude tedy vycházet jak z teoretických zdrojů, tak z vlastního etnografického výzkumu míst setkávání expatů. V rámci etnografického výzkumu využiji metodu zúčastněného pozorování, kterou doplním několika polostrukturovanými individuálními rozhovory s pražskými expaty.

Práce bude mít přibližně následující strukturu:

1. Úvod
2. Místo a kultura
 - 2.1. Definice pojmů

- 2.2. Produkce lokality a vztah místa a kultury
- 3. Metodologie
- 4. Identita míst setkávání expatů
 - 4.1. Seznámení se místy setkávání
 - 4.2. Analýza vztahu míst setkávání a kultury expatů
- 5. Shrnutí práce a závěr

Orientační seznam literatury:

- Brettell, C., Hollifield, J. F. (2000). Migration Theory: Talking Across Disciplines. London: Routledge.
- Castles, S. (2000). Ethnicity and Globalization: From Migrant Worker to Transnational Citizen. London: Sage.
- Cook, A. (2010). The Rules of Expats: Corporate Elites and the Reproduction of Capitalism in the Czech Republic.
- Eriksen, T. H. (2007). Antropologie Multikulturních Společností. Rozumět Identitě. Praha: Triton.
- Giddens, A. (2010). Důsledky modernity. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Gupta, A., Ferguson, J. (1992). Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference. Cultural Anthropology, vol. 7, p. 6-23.
- Hannerz, U. (1996). Transnational Connections. Culture, People, Places. London: Routledge.
- Lévi-Strauss, C. (2012). Antropologie a problémy moderního světa. Praha: Karolinum.
- Szaló, C. (2007). Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: CDK.
- Szőke, A. (2008). Brits on the phone – Western workers and outsourcing multinationals in Prague.
- Uherek, Z. (2003). Cizinecké Komunity a MěstskýProstor v ČR. AV ČR, Praha.
- Van, A. E. M., I. E. De Pater, A. L. Kristof-Brown a E. C. Johnson (2004). Fitting In: Surface- and Deep-Level Cultural Differences and Expatriates' Adjustment. Academy of Management Journal, vol. 47, issue 5, s. 697-709.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	3
1.1 <i>Definice pojmu expat(riate).....</i>	3
1.2 <i>Praha a expati.....</i>	4
1.3 <i>Prostor, kultura a identita.....</i>	6
1.4 <i>Interakce expatů a Prahy.....</i>	9
1.5 <i>Expati jako předmět výzkumu.....</i>	10
2. METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	11
2.1 <i>Prostředí výzkumu.....</i>	11
2.2 <i>Použitá metodologie.....</i>	12
2.2.1 <i>Polostrukturovaný výzkumný rozhovor.....</i>	12
2.2.2 <i>Zúčastněné pozorování.....</i>	13
2.2.3 <i>Obsahová analýza.....</i>	14
2.2.4 <i>Komplementarita metodologie.....</i>	15
2.3 <i>Reflexe pozice výzkumníka.....</i>	16
2.4 <i>Práce s daty.....</i>	16
3. PŘEDSTAVENÍ EMPIRICKÉHO MATERIÁLU.....	17
3.1 <i>Rozhovor s Manolisem.....</i>	17
3.2 <i>Rozhovor s Alasdaiem.....</i>	20
3.3 <i>Pozorování v the Globe.....</i>	23
3.4 <i>Pozorování večírku pro expaty.....</i>	24
3.5 <i>Články týkající se expatů.....</i>	25
3.5.1 <i>Články z českých médií.....</i>	26
3.5.2 <i>Články z The Prague Post.....</i>	26
4. ZJIŠTĚNÍ.....	28
4.1 <i>Sociální význam pojmu expat.....</i>	28
4.2 <i>Společenství expatů a jeho vnitřní rozdíly.....</i>	30
4.3 <i>Konzumace české společnosti/historie.....</i>	31
4.4 <i>Identita míst setkávání expatů.....</i>	35
ZÁVĚR.....	37
POUŽITÁ LITERATURA.....	39
SEZNAM PŘÍLOH.....	42
PŘÍLOHY.....	43

Úvod

Tématem této práce je vztah mezi prostorem, který obýváme, a kulturou a identitou, které pokládáme za vlastní. Tento vztah byl v minulosti považován za nekomplikovaný, ale jak v rámci této práce dále ukážu, v dnešní době narůstající globalizace a migračních procesů je životní zkušenost mnoha migrantů důkazem toho, že kultura a identita není nutně spojena s prostorem, ve kterém žijí. Zkušenost s migrací se stává čím dál tím běžnější a otázky vztahu mezi prostorem, kulturou a identitou se týkají velkého množství jedinců. Tento obecný problém je však také možné zkoumat na mikro-rovině žité zkušenosti migrantů. Tuto rovinu problému jsem se rozhodla prozkoumat pomocí studia expatů žijících v Praze, protože můj partner Adad je expat, což mi poskytuje jedinečnou možnost proniknout do společenství pražských expatů. Kromě toho jsem díky společnému soužití poznala Adadův pohled na pražskou společnost, který není na rozdíl od toho mého ovlivněn sebeidentifikací s místní kulturou, ale sebeidentifikací s kulturou jinou. Začala jsem se zabývat otázkou, zda jsou Adadovy představy o místní kultuře sdíleny i ostatními lidmi se zkušeností expatriace, a jak toto sdílení případně mezi expaty probíhá. Pomocí výzkumu pražského společenství expatů chci prozkoumat, jak je problematika vztahu mezi prostorem, kulturou a identitou prožívána samotnými aktéry migračních procesů.

Tato práce je rozdělena na následující části: teoretický úvod, metodologická a analytická východiska, představení získaného empirického materiálu a zjištění, ke kterým jsem v rámci výzkumu došla. Část, která nyní následuje, je věnována vymezení zkoumaného problému a pojmů, které budu v rámci této práce používat, dosavadním poznatkům o pražském společenství expatů, vybraným teoriím zabývajícím se vztahem prostoru, identity a kultury, vztahem mezi společenstvím expatů a pražskou společností, a na závěr konceptu expatů jako předmětu výzkumu.

1. Teoretická východiska

1.1 Definice pojmu *expat(riate)*

Ústředním pojmem pro mou práci je pojem *expat* čili *expatriate*, a proto se ho na tomto místě pokusím vymezit a přiblížit, jak je v této práci reflektován. Toto anglické slovo je ve slovnících obvykle definováno dvojím způsobem, a to (ve slovesné podobě) buď jako „vykázat/poslat do exilu“ nebo „opustit sídlo v rodné zemi a žít jinde či zřít se loajality své rodné zemi.“ [Merriam-Webster 2015: online] V českých překladech tohoto pojmu (ve jmenné podobě) se rovněž setkáváme s dvojím výkladem, např. „vystěhovalce, exulant, emigrant (osoba žijící v cizí zemi).“ [Seznam slovník 2015: online]

Z této základní definice je zřejmé, že tyto dva způsoby výkladu nabízejí značný rozsah možné interpretace, a to od prostého žití v zahraničí na „značnou dobu“ až po více jednoznačné právní zřeknutí se věrnosti, „odstátnění“ či „odobčanštění“. Způsoby chápání tohoto pojmu tedy mohou být velmi různorodé – žít v zahraničí je jedna věc; ztráta občanství je věc zcela jiná [Green 2009: 307]. V současnosti se však objevuje tendence uvádět dobrovolný odchod jako primární význam pojmu *expat(riate)*, a až jako sekundární význam je zmiňováno vyhnání či zřeknutí se věrnosti rodné zemi. Na jedné straně však stojí etymologie a slovníkový výklad významu slova, a na straně druhé pak sociální význam slova čili způsoby, jakými je slovo používáno a chápáno v sociálních situacích a interakcích. Právě sociální relevance pojmu *expat* je pro tuto práci jedním ze stěžejních zkoumaných konceptů a budu ho dále rozvíjet.

Díky stále narůstající geografické mobilitě pozorujeme rovněž narůstající složitost vztahů mezi rodištěm, bydlištěm a množstvím různých identit, které tyto vztahy produkují. I když jsou ztráta občanství a opuštění rodné země tradičně vnímány jako provázané, rozhodně se tyto dva jevy nevyskytují vždy pohromadě – je možné odejít bez ztráty občanství, stejně jako ztratit občanství bez odchodu z rodné země [Green 2009: 308]. Existují rozsáhlé výzkumy imigrace a problémů s ní spojených, jako proces přijetí, usídlení, nebo naopak odmítnutí hostitelskou zemí. Zkoumání *expatriace* však nabízí opačný pohled na migrační procesy v rámci sítě mezinárodních vztahů, jelikož každý imigrant byl před příchodem do hostitelské země emigrantem [Green 2009: 309].

Pojem expat, na rozdíl od pojmů imigrant a emigrant, však kromě výše popsaných souvislostí implikuje v anglofonních zemích také kulturní konotace v podobě jisté romantické idealizace, která má svůj původ v asociaci tohoto pojmu s meziválečnými spisovateli tzv. „ztracené generace“ (Ernest Hemingway, Gertrude Stein, F. Scott Fitzgerald aj.) působících v Paříži ve 20. letech 20. století. Vlivem této asociace jsou expati často chápáni jako lidé prchající před útlakem společenských konvencí, předsudků a diskriminace, kteří pak konečně mohou naplňovat své spisovatelské, umělecké či hudební vlohly [Green 2009: 307]. Expati jsou tak v představách mnohých „starci s plnovousem, rozhořčeně sepisující detaily svého dobrovolného politického exilu, zatímco uprostřed dne popíjejí víno v zakouřené kavárně v Buenos Aires či na jiném, stejně exotickém místě.“ [Prucha 2010]. Tyto představy založené na romantizovaných historických událostech jsou stále často šířeny i samotnými expaty. Později na konkrétním empirickém materiálu ukážu, že se toto týká také expatů žijících v Praze.

1.2 Praha a expati

Nyní se budu věnovat konkrétnímu případu společenství expatů v Praze a představím specifickou podobu pražského společenství expatů. Praha je v rámci celé České republiky na první příčce v koncentraci cizinců, kteří zde žijí, např. více než polovina všech občanů USA žijících v ČR a značná část občanů Velké Británie žijí právě v Praze. Prostředí hlavního města jim poskytuje poměrně velké množství pracovních příležitostí, a to jak pro nekvalifikované příchozí cizince, tak i kvalifikovaná pracovní místa pro zájemce přicházející ze západních zemí [Horáková, Macounová 2001: 4]. Z těchto informací se dá předpokládat, že právě v Praze lze nalézt největší českou expat komunitu.

Pražské společenství expatů se začalo formovat až po roce 1989, protože před změnou místního politického režimu byly podmínky pro vstup a pobyt v zemi pro cizince, zejména pak cizince ze západních zemí, značně nevstřícné. Množství expatů žijících v Praze se tak začalo výrazně zvyšovat především v 90. letech 20. století, kdy hlavně mladí Američané přicházeli do Prahy s cílem vyučovat angličtinu a „šířit

demokratické myšlenky” v postkomunistické zemi, která poskytovala bohémskou atmosféru „divokého Východu” [Eska 1998]. Z pohledu samotných expatů, kteří do ČR přišli v této době, však do Prahy neproudily jen davy mladých batůžkářů, kteří právě dokončili školu a nadchnuli se pro myšlenky Václava Havla, ale i řada starších expatů, kteří sice měli ve svých rodných zemích úspěšnou kariéru, ale nadchnuli se pro nové možnosti formování života kulturně bohatého města a chtěli se na tomto formování podílet prostřednictvím své tvorby jako baviči, filmaři a umělci, nebo prací v bankovníctví [Winfrey 2007].

Bohémství života v Praze je často zvýznamňováno v rámci publicistické činnosti samotných pražských expatů: „Můj kamarád nazval Prahu kunderovským leporelem s úchvatnou architekturou a kouzlem, které se nad městem vznáší. Mnoho spisovatelů zde našlo nekonečný zdroj inspirace a já jsem rozhodně jedním z nich. [...] Tak jako kdekoliv v cizině, i [život] zde může být náročný či dokonce odcizující, ale v Praze je tolik krásy a divů. Rozhodně dost na to, aby byl člověk fascinován po zbytek života.” [Koehler 2010] K dokreslení obrazu bohémského města také expati vyzdvihují historii a záhadnost Prahy: „Mezi vši tou kýčovitostí jsem objevil přehlížené radosti, kterých si většina turistů asi nikdy nevšimla: taková skrytá Praha, nová i stará, kde každý den znamenal další elegantní sochu nebo krásnou fasádu, které jsem si nikdy nevšiml, další zrenovovaný park či nábřeží, další bezva nový bar nebo restauraci, která ještě nebyla v průvodcích.” [Rail 2012] Právě toto vnímání Prahy budu v této práci dále studovat jako možné lákadlo pro nově přicházející expaty, ale také budu zkoumat to, jak se toto vnímání objevuje v praktikách a narativech pražských expatů.

Zdá se tak, že představa expatů jako osobitých jedinců s uměleckými vlohami, kteří přijíždí do Prahy zakusit bohémský život, dostatečně nevystihuje realitu života těchto lidí. Mnoho z nich do Prahy totiž odjíždějí z ekonomických důvodů – např. pro anglické rodilé mluvčí je nesrovnatelně snadnější získat práci v místních pobočkách velkých firem, které sem outsourcují některé své služby, a kde je jejich hlavní kvalifikací především perfektní angličtina. V tomto ohledu jim tak často v jiných ohledech kvalifikovanější místní nejsou schopni konkurovat. V posledních letech je např. možné pozorovat příliv mladých expatů z Velké Británie, kteří zde pracují na nižších postech v rámci velkých mezinárodních firem. Jsou to hlavně lidé z malých měst v Anglii či Skotsku, kteří zde typicky zůstávají několik let a pak se buď vrací domů či

hledají další podobné příležitosti jinde [Szöke 2008: 2]. Je tedy zřejmé, že do procesu expatriace zasahuje celá řada faktorů, a lákavost představy bohémského života v Praze nemusí být v rámci tohoto procesu dominujícím prvkem.

Proto pokud chceme porozumět tomu, jak se formuje a jak funguje pražské společenství expatů, je třeba vzít v potaz i politicko-ekonomická hlediska, která ovlivňují životní strategie expatů. Andrew Cook v této souvislosti hovoří o komunitě transnacionálních elit a poukazuje na souvislosti mezi vznikem této komunity a rozšiřujícím se mezinárodním charakteru ekonomiky Prahy, spojeného s transformací české společnosti po roce 1989 [Cook 2010: 422]. Praha, střední a východní Evropa obecně se postupem času staly oblíbenými lokalitami velkých mezinárodních firem pro outsourcing určitých služeb, např. IT, lidské zdroje, účetnictví či call centra. Výhodou těchto lokalit je především blízkost k firemním ústředím v zemích s vyspělou ekonomikou, zejména v západní Evropě, a zároveň nabídka levné, ale kvalifikované pracovní síly. Praha je v tomto regionu nejoblíbenější lokalitou pro outsourcing a čtvrtou nejoblíbenější lokalitou v celosvětovém měřítku [Szöke 2008: 3].

V souvislosti s touto problematikou je nezbytné dodat, že by bylo mylné se domnívat, že každý cizinec přicházející do Prahy ze země s vyspělou ekonomikou se automaticky stává expatem. Termín expat sice v současnosti může být používán jako jakýsi zastřešující termín pro téměř kohokoliv, kdo není Čech a žije v Praze, ale ne všichni cizinci ze zemí s vyspělou ekonomikou žijící v Praze o sobě nutně přemýšlejí jako o expatovi, a to ani v případě dlouhodobého pobytu či trvalého usídlení v ČR [Prucha 2010]. Z toho vyplývá, že označení expat je do značné míry emické a na základě (ne)identifikace s tímto termínem se příchozí cizinec (ne)stává členem společenství expatů.

1.3 Prostor, kultura a identita

V předchozích podkapitolách jsem vysvětlila, že problematice vztahu mezi prostorem, kulturou a identitou je možné porozumět pomocí příkladu expatů, a zároveň jsem popsala, koho za expata ve svých úvahách považuji. Nyní navážu na představování konceptů, se kterými pracuji, a popíšu klíčové pojmy a teorie, které souvisejí se

zkoumanou problematikou a jsou skryty za jednáním, které studuji – prostor, kultura, identita a především jejich vzájemný vztah. V rámci této podkapitoly představím dvě teorie diskutující charakter transnacionální migrace: kritiku konceptu lokalizované kultury, kterou vznášejí Akhil Gupta a James Ferguson ve svém článku *Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference.*, a teorii transnacionálních sociálních polí, popsanou v knize *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich* od Csaby Szaló. Oba tyto texty zpochybňují tradiční simplistické chápání vztahu mezi prostorem, kulturou a identitou. Z mého pohledu se tito autoři vypořádávají s otázkami, které jsem si díky osobním vztahům s expaty, tedy migranty, sama pokládala – jak se tito lidé vypořádávají s odloučením od rodné země, (ne)přijetím do hostitelské společnosti či jaké strategie v rámci vlastní životní situace volí.

Jako první se zaměřím na kritiku konceptu lokalizované kultury Akhila Gupty a Jamese Fergusona. Rozlišování mezi společnostmi, národy a kulturami je založeno na zdánlivě jasném rozdělení prostoru – každá skupina se konstantně vyskytuje v určitém vlastním prostoru. Je tak obecně přijímáno, že každá země ztělesňuje svou vlastní kulturu a společnost, což ve výsledku tvoří koncept národnostního státu [Gupta, Ferguson 1992: 6]. S těmito úvahami se dokonce do určité míry potýká sama antropologie, když antropologové např. hovoří o „americké kultuře“ bez jasného vysvětlení, co to znamená, a spoléhající na přirozenost propojení kultury (americká kultura), lidí (Američané) a místa (Spojené státy americké) [Gupta, Ferguson 1992: 12]. Kritikou tohoto diskurzu v sociálních vědách se zabývají i Andreas Wimmer a Nina Glick Schiller, kteří hovoří o tzv. metodologickém nacionalismu – předpokladu jednoty národa, státu a společnosti jako přirozené sociální a politické formy moderního světa, který ovlivnil výzkum migračních procesů [Wimmer, Glick Schiller 2002: 301]. Tento způsob přemýšlení o prostoru nedokáže vysvětlit zkušenosti mnoha lidí – těch, kteří obývají pohraniční pásma, kde se kultury prolínají; těch, kteří pravidelně hranice překračují z nejrůznějších důvodů, např. migranti, kočovníci a transnacionální businessmani; a také těch, kteří hranice překračují víceméně nastálo, např. imigranti, uprchlíci, exulanti a expati. Je tedy čím dál patrnější, že „kultury“ již nelze považovat za snadno identifikovatelné body na mapě [Gupta, Ferguson 1992: 10]. Dalším z problémů, které tento způsob uvažování přináší, je neschopnost porozumět kulturním rozdílům v rámci určité lokality – multikulturalismus stále pracuje v rámci národních identit a koncept subkultur naznačuje dominantní roli jedné kultury. O kulturních

rozdílech je třeba přemýšlet bez těchto představ o lokalizované kultuře [Gupta, Ferguson 1992: 7]. Je totiž stále více patrnější, že shlukování kulturních praktik „nepatří“ určité skupině lidí nebo určitému místu [Gupta, Ferguson 1992: 19].

Pro pochopení kulturní změny a jejího vztahu k lokalitě je zásadní zkoumat průběh formování kultur jako komunit, které vznikly ve vzájemně propojeném poli vztahů. Dále je třeba vzít v úvahu vztah mezi komunitou a lokalitou, které jsou vzájemným propojením fyzického prostoru a shluků interakce, protože díky tomuto propojení dané místo získává svou určitou identitu [Gupta, Ferguson 1992: 8]. Z textu Gupty a Fergusona jsem pro svou práci převzala především vědomí nedostatečnosti konceptu lokalizovaných kultur a potřeby dalšího zkoumání vztahu mezi prostorem, identitou a kulturou prostřednictvím studia formování kultur jako komunit v určité lokalitě, a způsoby, jakými místo tohoto formování získává specifickou identitu.

Jedním z možných hledisek, které se vypořádává s výše zmíněnými problematickými jevy nepasujícími do tradičního vnímání vztahu mezi kulturou a prostorem či místem, je teorie transnacionální migrace, které se věnuje Csaba Szaló. Transnacionální migrace se stala centrálním pojmem teorií, podle kterých je novým trendem soudobých procesů migrace vznik transnacionálních sociálních polí propojujících původní a nová místa pobytu přistěhovalců [Szaló 2007: 7]. Teorie transnacionálních sociálních polí umožňuje zkoumat problematiku globálních migračních procesů na mikro-rovině, a tím pádem i uvažovat o migrantech jako o aktivních jednajících subjektech [Szaló 2007: 110]. To nám umožňuje zkoumat proces formování identit transmigrantů, které jsou formovány zejména jejich zkušeností místa a prostoru, a také to, jak je tato zkušenost spojena s imaginací tvořící komunitu. Formování imaginárních komunit je založeno na „smyslu sounáležitosti“, který vzniká díky sdílené zkušenosti s procesem přechodu, který zahrnuje vymanění se z izolace, praktická zkušenost s hostitelskou kulturou a jejími praktikami a navazování vztahů s místními [Szaló 2007: 111]. Proces přechodu je tedy sociálního a kulturního charakteru, a proto je pro přistěhovalce zásadní začlenění do místní imaginární komunity a do místních sociálních sítí [Szaló 2007: 112].

Kromě toho je nutné nahlížet na identitu migrantů s přihlédnutím k tomu, že se nevzdávají svých původních identit, což zároveň nemusí znamenat rezistenci vůči

asimilačním tlakům. Ve skutečnosti jsou tyto procesy paralelní – proces začleňování se do hostitelské společnosti a udržování přes-hraničních sociálních vazeb, jejíž prostřednictvím migranti budují a udržují současně dva domovy a jejich životním světem je transnacionální sociální pole propojující tyto dva domovy [Szaló 2007: 8]. Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, označení expat je do značné míry emické. Pokud však hovoříme v termínech transnacionální migrace, je třeba vzít v potaz, že migranti si jinakost jejich životního světa často neuvědomují a v těchto termínech o sobě nepřemýšlejí [Szaló 2007: 116]. Proto je pojmosloví teorie transnacionální migrace, na rozdíl od pojmu expat, etické.

Obě výše diskutované teorie mají několik styčných bodů, ve kterých se zabývají podobnými otázkami. Gupta a Ferguson kritizují představu lokalizovaných kultur a Szaló pomocí konceptu transnacionálních sociálních polí ukazuje, jak je kultura „přenášena“ z jedné lokality do druhé. Tím pádem předkládá materiál podporující kritiku, kterou vznášejí Gupta a Ferguson. Oba texty zároveň věnují pozornost zkoumání formování komunit jako prostředku poznání životní zkušenosti migrantů, a v neposlední řadě autoři přikládají význam roli kritické sebereflexe antropologů – ať už je to reflexe ovlivnění konceptem národnostního státu v případě Gupty a Fergusona, či nahlížení na migranty jako na aktivní jednající subjekty v případě Szaló.

1.4 Interakce expatů a Prahy

V této podkapitole představím různá hlediska spojená s problematikou (sebe)začlenění expatů do místní společnosti a interakce s místní kulturou, a to nejprve na obecné úrovni, a poté i v konkrétním případě pražských expatů. Z tohoto pohledu chci zkoumat, jak je toto (sebe)začleňování vnímáno samotnými pražskými expaty a jaký narativ pro popis tohoto procesu uplatňují.

Na obecnější úrovni otázky asimilace je třeba se zaměřit na dopad kulturních rozdílů na proces přizpůsobení se expatů na kulturu, do které vstupují. Kulturní rozdíly jsou dvojího typu, a to povrchové a hloubkové – povrchové rozdíly jsou na první pohled zřejmé a pro expaty jsou to např. styl bydlení, místní kuchyně či klima; hloubkové rozdíly pak spočívají zejména v hodnotách a přesvědčení, které nelze bezprostředně

pozorovat a expati je postupně odhalují skrz interakci s místními [Van Vianen, De Pater, Kristof-Brown a Johnson 2004: 698]. Vnímání otevřenosti místní kultury a pozitivní přístup k přizpůsobení se závisí na době, po jakou expat v zemi žije – čím déle v dané zemi expat žije, tím kladněji k přizpůsobení přistupuje [Van Vianen, De Pater, Kristof-Brown a Johnson 2004: 703]. Pokud jsou povrchové rozdíly velké, expati mají větší problém s adaptací na nové životní podmínky, ale interakce s místními a přizpůsobení se místní kultuře závisí na hloubkových rozdílech. Čím častější je interakce, tím menší význam expati přikládají povrchovým rozdílům a soustředí se na podobnosti a rozdílnosti místních na psychologické úrovni [Van Vianen, De Pater, Kristof-Brown a Johnson 2004: 705].

V konkrétním případě pražského společenství expatů je možné pozorovat několik různých stadií (sebe)začlenění expatů, která tvoří onu sdílenou zkušenost mnoha expatů. Během prvního období života v Praze jsou sociální vazby expatů typicky soustředěny na malé, silně provázané skupinky s centrem v místě pracoviště či působící nepřímo prostřednictvím různých organizací jako např. „Expatriate Business Association“ [Cook 2010: 425]. Po této úvodní fázi pak expati zjišťují, že se lépe orientují v pražské společnosti a jejích institucích, a tyto silně provázané skupinky se začínají rozpadat, protože si expati začínají uvědomovat, že do té doby vytvářeli sociální vazby výlučně či téměř výlučně v rámci společenství expatů, a snaží se rozvíjet více „autentické“ vztahy s rodilými Čechy. Vytváření sociálních vazeb s místními tak expati vnímají jako krok směrem k různorodějšímu sociálnímu životu a přiblížení se „reálnému světu“, který díky životu v „expat bublině“ opomíjeli [Cook 2010: 426].

1.5 Expati jako předmět výzkumu

V této práci se zaměřuji na zkoumání zkušenosti lidí, jejichž každodenní realita neodpovídá představě lokalizovaných izolovaných kultur. Expati jako lidé, kteří dlouhodobě žijí za hranicemi své rodné země, jsou příkladem oddělení místa a kultury, kterou si do Prahy „přinášejí“ s sebou. Budu tak zkoumat produkci lokality a vztah místa a kultury, tj. vztah míst setkávání expatů a jejich kulturní identity. Expati v Praze tvoří skupinu, která se svým způsobem vyčleňuje z místní kultury, a proto chci zjistit, jaké rozdíly sami expati vnímají mezi jimi samotnými a Pražany nebo Čechy, popř. jaké

rozdíly vnímají expati mezi sebou – tato otázka je důležitá zejména proto, že společenství expatů je kulturně a národnostně rozmanité. Napříč celou prací budu rovněž reflektovat své vlastní předvědění spojené s pražskými expaty, se kterým do zkoumaného prostředí vstupuji.

Cílem empirické části mé práce bude především pochopit, jak sami expati vnímají svou zkušenost s expatriací, jakými způsoby udržují vazby v rodné zemi, jak navazují vztahy v rámci pražské společnosti (s Čechy i ostatními expaty), do jaké míry se identifikují s pražským společenstvím expatů, jak vnímají českou společnost a historii a jakou podobu mají místa setkávání v rámci společenství expatů. Tyto záměry jsem formulovala do následujících výzkumných otázek:

- Jak se formuje společenství expatů v rámci pražské společnosti?
- Jak expati konzumují českou společnost/historii?
- Jaké jsou vnitřní rozdíly v rámci pražského společenství expatů?
- Jak se prostor stává místem setkávání expatů?

V následující kapitole pak představím metodologické aspekty samotného výzkumu, přiblížím prostředí a průběh výzkumu, jehož metodologie bude vycházet z teoretických východisek, které jsem v diskutovala v této kapitole.

2. Metodologická východiska

2.1 Prostředí výzkumu

Z teorie diskutované v předchozí kapitole pro mě vyplynulo několik otázek, na které hledám odpovědi v rámci empirického výzkumu. Prostředí, které jsem si pro hledání těchto odpovědí zvolila, je prostředí míst neformálního setkávání expatů v Praze jako např. bary, restaurace, kavárny či kluby. Toto prostředí jsem zvolila na základě toho, že mám do něj skrze partnera velmi snadný přístup – místa setkávání s ním sama navštěvuji, když se scházíme s jeho přáteli. Rozhodla jsem se tedy této šance využít a výzkum provést právě na tomto typu míst, který mi Adad představil. Skutečnost, jsem zkoumané prostředí poznala touto cestou, se v mém nahlížení na prostředí nepochybně

odrazí, stejně jako můj osobní zájem o místa tohoto typu – jsou to místa, která mi díky mému věku a životnímu stylu připadají atraktivní. Kromě toho se jedná o prostředí, které je mi velmi snadno přístupné, na rozdíl od dalších typů prostředí, ve kterých se expati pohybují, jako např. jejich domovy, pracoviště, školky a školy navštěvované jejich dětmi apod.

Výběr konkrétních míst a empirického materiálu proběhl několika způsoby. V případě výzkumných rozhovorů s expaty jsem využila pro mě nejsnazší cestu – proběhly dva rozhovory s Adadovými přáteli, které jsem požádala o výběr místa rozhovoru. Konkrétně jsem je požádala o to, abychom se setkali na místě, kam sami chodí se svými přáteli. Zúčastněné pozorování jsem pak provedla jednak na večírku určeném pro pražské expaty, ale také v podniku, o kterém je mezi pražskými expaty i místními známé, že je zaměřen právě na expaty. A nakonec v případě obsahové analýzy jsem jako materiál použila novinové články z českých médií, které pražské expaty zmiňují, a z anglicky psaných novin „The Prague Post“.

2.2 Použitá metodologie

Tato podkapitola představuje metodologické přístupy, které jsem v rámci svého výzkumu využila, jejich silné a slabé stránky, způsoby, jakými se doplňují, a také jejich relevanci v rámci mého výzkumu.

2.2.1 Polostrukturovaný výzkumný rozhovor

První metoda, kterou jsem se ve svém výzkumu rozhodla využít, je metoda polostrukturovaného výzkumného rozhovoru. Za nejvhodnější cestu k informátorům jsem považovala sociální síť svého partnera, který se během 7 let života v Praze seznámil s mnoha expaty. Požádala jsem ho, aby několik svých kamarádů-expatů kontaktoval s tím, že provádím výzkum o cizincích v Praze a chtěla bych slyšet o jejich zkušenosti. Většina z nich souhlasila, a nakonec si dva z nich udělali čas a sešli se se mnou. Cílem těchto rozhovorů pro mě tedy bylo poznat jejich zkušenost s expatstvím a životem v Praze, a způsoby, jakými o těchto záležitostech hovoří.

Učebnice metodologie tuto metodu představují jako kombinaci výhod a redukci nevýhod strukturovaného a volného rozhovoru. Rozhovor má sice daný rámec, ten je však zároveň natolik volný, že dává tazateli prostor vést rozhovor přirozenějším způsobem, než jen prosté kladení předem daných otázek. [Reichel 2009: 112] Taková charakteristika však nevytváří obraz o tom, jak reálně postupovat při vedení rozhovoru. Přiblížení toho, jak si jako tazatel v rámci rozhovoru počínat, dává např. Jean-Claude Kaufmann: „Aby tazatel získal nejdůležitější informace, musí se přiblížit konverzačnímu stylu, aniž se do skutečné konverzace nechá vtáhnout: rozhovor je práce, která vyžaduje nepřetržité úsilí. Tazatel rozhovor vede, vymezuje pravidla a klade otázky; respondent zpočátku pouze odpovídá. To podstatné se odehrává posléze: respondent musí cítit, že to, co říká, má pro tazatele velkou cenu, že ten ho upřímně poslouchá a že je přitom ochoten odchýlit se od svých otázek, aby mu dal prostor okomentovat důležitou informaci, kterou nadnesl příliš stručně.“ [Kaufmann 2010: 57] Rozhovor je tedy interakcí řízenou ze strany tazatele, ale cílem tazatele je v průběhu rozhovoru vzbudit v respondentovi pocit, že „se postupně přesouvá do hlavní role. Není neurčitě dotazován na svůj názor, ale protože disponuje cenným věděním, které tazatel nemá, stává se klíčovou postavou. Mezi oběma výraznými a kontrastními rolemi tak během výměny dochází k rovnováze.“ [Kaufmann 2010: 57] Kaufmannův přístup jsem se snažila promítnout i do svého způsobu vedení rozhovorů s pražskými expaty.

V úvodu rozhovoru jsem respondenty informovala o tom, že rozhovor bude použit v mé bakalářské práci, která se zabývá životem cizinců v Praze, že rozhovor bude nahráván a že s informacemi, které v rozhovoru zaznějí, bude nakládáno důvěrně. Otázky, na které jsem se v rozhovorech zaměřovala, se u prvního a druhého rozhovoru částečně lišily. První rozhovor nastínil, do jakých témat není pro mé potřeby nutné příliš zacházet, např. práce s mapou Prahy. V druhém rozhovoru jsem se už více soustředila na otázky, které v prvním rozhovoru přinesly hlubší pochopení respondentova vnímání.

2.2.2 Zúčastněné pozorování

Součástí mého výzkumu bylo i zúčastněné pozorování. První pozorování jsem provedla na večírku určenému pražským expatům nesoucí název *Ist PRAGUE EXPATS Get*

Together, který proběhl 21. dubna 2015 v kině Royal ve Vinohradské ulici. O této události jsem se dozvěděla skrze sociální síť Facebook, když jsem si všimla, že několik mých virtuálních přátel z řad pražských expatů (mezi nimi i Alasdair, se kterým jsem také provedla výzkumný rozhovor) potvrzují účast na této akci. Uvědomila jsem si, že právě tato událost je ideálním prostředím pro zkoumání toho, jak probíhá interakce mezi expaty a jaké prostředí pro svá setkání volí. Pro druhé pozorování jsem zvolila prostředí kavárny a knihkupectví „The Globe“, kam jsem se vypravila 23. března 2015. Toto místo jsem zvolila na základě toho, že se objevilo nejen v promluvách expatů, se kterými jsem prováděla rozhovory, ale i v novinových článcích, které jsem analyzovala.

V rámci mého výzkumu jsem metodu zúčastněného pozorování zvolila proto, že dokáže doplnit výzkumné rozhovory o další perspektivu – studium sociálního jednání z pohledu výzkumníka. Výzkumníkův pohled je formován tím, že je sám součástí světa, který pozoruje, a proto je tato metoda také velmi užitečná v otázkách reflexivity [Hammersley, Atkinson 1997: 21]. Od zúčastněného pozorování jsem si slibovala, že mi pomůže odhalit určité zvyky, chování, pravidla atd., které sami expati z nejrůznějších důvodů v rozhovorech nereflktují – např. proto, že jim nepřipadají důležitá, nevzpomenou si apod. Předpokládala jsem, že díky své pozici (částečného) outsidera budu schopna tyto jevy zpozorovat.

2.2.3 Obsahová analýza

Poslední metodou, kterou jsem v rámci této práce využila, je obsahová analýza novinových článků z českých médií, které zmiňují (pražské) expaty, a článků z novin „The Prague Post“, které jsou psány v anglickém jazyce a jejichž autory jsou často samotní expati. Pomocí obsahové analýzy jsem chtěla prozkoumat, jakou podobu má mediální diskurz v souvislosti s pražskými expaty, jak se o expatech vyjadřují česká media, jak se do článků psaných samotnými expaty promítá jejich vlastní představa o společenství pražských expatů a představa o české společnosti a získat přehled o událostech, které expati považují za významné.

Inspiraci pro konkrétní podobu obsahové analýzy jsem našla v článku *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*, jehož autorem je Hsi-Fang Hsieh. V tomto

článku autor představuje tři různé přístupy v rámci obsahové analýzy a jejich silná a slabá místa. Pro svou práci jsem se rozhodla inspirovat přístupem, který autor označil jako *Summative Content Analysis* (SCA). Metoda SCA je založena na identifikaci určitých slov a následné zkoumání jejich užívání v rámci studovaného textu [Hsieh 2005: 1283]. To umožňuje interpretovat kontext, ve kterém se daná slova vyskytují, a tím pádem porozumět sociálním významům těchto slov. Nedostatkem SCA je však nepozornost k širším významům, která se v datech objevují [Hsieh 2005: 1285] I přesto, že má metoda SCA toto omezení, jsem se ji rozhodla využít, protože mým cílem je v rámci obsahové analýzy porozumět kontextu, ve kterém se vyskytuje spojení slov expat a Praha, jak je používáno místními i samotnými expaty, a jaké další významy se za tímto spojením mohou skrývat.

2.2.4 Komplementarita metodologie

Výběr metod pro svůj empirický výzkum jsem chtěla co nejvíce přizpůsobit povaze fenoménu, kterému je celá práce věnována. Protože zkoumám jednak osobní zkušenost účastníků zahrnující (ne)začlenění se do společenství expatů, zkušenost se životem v Praze apod., ale i nadosobní procesy jako formování společenství a produkci lokality, zvolila jsem metody schopné postihnout obě tyto roviny. Prostřednictvím výzkumných rozhovorů jsem se snažila porozumět osobní životní zkušenosti pražských expatů a způsobu, jakým této zkušenosti sami rozumí, zatímco zúčastněné pozorování a obsahová analýza novinových článků mi posloužily spíše k prozkoumání nadosobní roviny – zúčastněné pozorování konkrétně vedlo ke zkoumání interakcí mezi expaty a prostředím, ve kterém tato interakce probíhá, a obsahová analýza pak přinesla možnost poznat mediální diskurz spojený s (pražskými) expaty. Kombinací všech těchto metodologií jsem v žádném případě nechtěla docílit vytvoření celistvého pohledu na společenství expatů, ale spíše fenomén prozkoumat z více úhlů a s každou metodou získat trochu jiné hledisko.

2.3 Reflexe pozice výzkumníka

Fakt, že můj partner je expat, se v této práci do velké míry odrazil. Především Adadovi vděčím za to, že jsem získala přístup k respondentům pro své rozhovory, kteří díky přátelství s ním vynakládali při rozhovorech velké úsilí, byli velmi ochotní a otevření. Domnívám se, že kdybych prováděla rozhovory s expaty, se kterými by mě nic nepojilo, míra otevřenosti a ochoty by byla nižší. Rozhovory probíhaly ve skutečně přátelském duchu, a to zejména s Alasdaiem, se kterým jsem se díky Adadovi již několikrát před rozhovorem setkala. Na druhou stranu jsem díky vztahu vstupovala do terénu s velkým množstvím informací, které mi Adad během našich hovorů o jeho životě v Praze předal. Jsem si vědoma toho, že tyto informace mě mohou ovlivnit při psaní této práce a vedení mého výzkumu, ale ve své argumentaci v závěrečných kapitolách budu odkazovat na informace získané v rámci vlastního výzkumu. Pokud objevím paralelu mezi zjištěními v rámci výzkumu a informacemi, které mi předal partner, v textu to uvedu takovým způsobem, aby bylo jasné, které informace byly zjištěny v rámci výzkumu a které mi předal partner.

2.4 Práce s daty

Způsoby práce z daty, které jsem využila, vycházely především z povahy metodologií popsaných výše, a také prostředí, ve kterém výzkum probíhal. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a k tomu jsem si pořizovala stručné poznámky – tyto poznámky mi pomohly s orientací v rozhovoru a také do jisté míry sloužily jako pojistka pro případ, že by selhala nahrávací technika či rušné prostředí znemožnilo srozumitelný záznam rozhovoru. V neposlední řadě mi poznámky dávaly možnost zaznamenat rozhovor i v případě, že by si informátor nepřál být nahráván. Během zúčastněného pozorování v kině Royal jsem také využila diktafon pro nahrávání terénních poznámek, protože se zápisníkem a tužkou bych se na večírku nejspíš vyčlenila ze sociálního dění či na sebe upoutala přílišnou pozornost. Využití diktafonu jsem tak považovala za praktičtější a diskrétnější. Jako doplněk k nahrávání terénních poznámek jsem také pořizovala fotografie a videa, které posloužily jako dokumentace místa, ve kterém se pozorované sociální dění odehrávalo, a tudíž mohly zachytit některé detaily zkoumaného prostředí, které se v mých terénních poznámkách neobjevily.

V rámci pozorování v „The Globe“ jsem pak pro zápis poznámek využila svůj laptop. Jak jsem již uvedla výše, materiál pro obsahovou analýzu článků o expatech jsem pak získala prostřednictvím databáze *NEWTON Media Search*, ve které jsem hledala články s tematikou pražských expatů. Výběr jednotlivých článků jsem provedla vlastním posouzením relevance k tématu, kterým se v této práci zabývám.

Po získání dat jsem provedla přepisy všech pořízených nahrávek a shromáždění všech novinových článků. K samotné práci s daty jsem využila webovou aplikaci *MindMeister*, která mi umožnila vytvořit vizuální mentální mapu konceptů, se kterými jsem v rámci analýzy získaného materiálu pracovala, a utřídit data do přehledných kategorií.

3. Představení empirického materiálu

V předchozí kapitole jsem nastínila, jakými způsoby a metodami jsem získala data, na jejichž základě stavím své odpovědi na výzkumné otázky a závěry, které z nich vyvozují. Tato kapitola představuje konkrétní získaný materiál, obohacený o kontext výzkumných situací (představení respondentů/účastníků pozorované situace, můj vztah k nim, okolnosti rozhovoru/pozorování atd.). Celkem 5 podkapitol přibližuje 2 výzkumné rozhovory, 2 zúčastněná pozorování a obsahovou analýzu 7 novinových článků, které jsem v rámci této práce provedla.

3.1 Rozhovor s Manolisem

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, respondenty pro výzkumné rozhovory jsem hledala v řadách kamarádů a známých mého partnera. Adad mj. oslovil i svého kamaráda Manolise, 32letého Řeka. Ten s rozhovorem souhlasil, a tak jsem ho kontaktovala přes Facebook. Domluvili jsme se, že se sejdeme na místě, kam rád chodí se svými přáteli, v irském pubu „Martin’s pub“ nedaleko zastávky I. P. Pavlova v Praze. Nikdy předtím jsem se s Manolisem nesečkala, a proto jsem se trochu bála toho, že na kamaráda svého partnera musím udělat dobrý dojem. Adad mi předem řekl, že Manolis umí skvěle česky, ale raději jsem s ním komunikovala anglicky. Domluvili jsme se na

18. února 2015 v 19:00, já jsem přišla o 15 minut dřív a vybrala jsem co možná nejklidnější část podniku, ale přesto tam bylo dost hlučno. Při setkání jsme automaticky začali mluvit anglicky, ale před začátkem rozhovoru se mě Manolis zeptal, jestli chci rozhovor vést v češtině nebo angličtině. Řekla jsem mu, že to je čistě na něm, a on nakonec zvolil angličtinu, ve které se prý přece jen dokáže lépe vyjádřit.

Nyní stručně shrnu obsah našeho rozhovoru. Manolisovi rodiče se oba narodili a vyrůstali na Moravě, ale on sám vyrůstal v Řecku, kam se přestěhovali, přesto však od dětství navštěvoval příbuzné na Moravě. V roce 2010 v loterii vyhrál „zelenou kartu“ (pracovní vízum do USA), ale jeho tehdejší partnerka se bála jet s ním a on nechtěl jet sám. Potom dostal od svého zaměstnavatele pracovní nabídku na vedení pobočky v Praze, protože uměl česky a měl zkušenosti, a navíc v té době udržoval vztah na dálku s Českou. Nabídku tedy přijal a přestěhoval se do Prahy. Do Řecka jezdí dvakrát ročně, na Vánoce a v létě. Během rozhovoru často zdůrazňoval svou řeckou identitu, mluvil o sobě jako o jižanovi a popisoval, jací Řekové jsou: rodinné typy, v mladém věku dlouho závislí na rodičích, hrdí na své morální hodnoty, srdeční extroverti vyjadřující své emoce. V Řecku má své nejlepší přátele, kamaráda z vojny a kamaráda z dětství, kteří ho už několikrát navštívili v Praze. Mimo je pak udržuje i vztahy se známými ze školy, z bývalé práce atd.

V Praze si pak Manolis našel práci v „University of New York in Prague“ (UNYP), kde pracoval v oddělení zákaznického servisu, a každý den se setkával s lidmi z různých kultur a zemí, kteří tam studovali a pracovali. Jeho nadřizený byl Turek, což zmínil v souvislosti s tím, že mezi Řeky a Turky vždy panovaly napjaté vztahy, ale se svým šéfem kvůli tomu nikdy neměl problém. Nyní pracuje v IT firmě, kde funguje jako spojka mezi „ajtáky“ a klienty, což považuje za nelehký úkol, protože jeho kolegové nejsou moc společenští.

Manolis žije a pracuje na Žižkově, což je spolu s Nuslemi, kde bydlel předtím, jeho nejoblíbenější část města. Vyprávěl o historii Žižkova, kdy byl samostatným městem pro kapsáře a zloděje, a zmínil, že má rád takové obyčejné části města, místní hospody atd. Také zmínil kavárnu Slavia a její spojení s disidenty a Václavem Havlem. Prahu jako takovou považuje za své útočiště, za tajemné a kouzelné město, kde pociťuje svobodu a naplnění. Oproti Aténám je tempo v Praze pomalejší a doprava funguje lépe.

Atény však podle něj nabízí větší vyžití v oblasti nočního života. Oceňuje dobré pivo za dobrou cenu a to, že si tu lidé dokážou svůj čas v hospodě užít. Místní vidí jako introvertní lidi, se kterými není snadné se spřátelit, ale zároveň oceňuje, že si každý hledí svého. Díky častým návštěvám Moravy se naučil místní etiketě, která mu v Praze spolu se znalostí češtiny umožnila lépe navazovat kontakty s místními. Přesto, že má pro místní pochopení, nerozumí tomu, proč jsou tak pasivní a nezajímají se o vlastní kulturu a historii. Místní jsou však podle něj oproti Řekům sportovně aktivnější. Také se mu nelíbí zákaznický servis, se kterým se v Praze setkává.

Co se týče přátel, v Praze se přátelí s Čechy i s cizinci. S českými kamarády se může bavit o hokeji, české hudbě, dřině v práci, a také rozumí českému humoru. Oproti tomu s cizinci má bližší vztah, chápou, co to znamená mít pro něco zápal, co jsou emoce, co je to loajalita a pomoc kamarádovi v nouzi. Cizinci se nebojí fyzického kontaktu, objímají se, což Češi nedělají. Na rozdíl od Čechů jsou však naivnější a nedávají si pozor, když nastane nějaká nebezpečná situace. O Adadovi řekl, že je právě jedním z těch věrných kamarádů-cizinců, co v Praze má. Označení expat před příchodem do Prahy neznal, i když se přátelil s cizinci žijícími v Řecku. V Praze se ale setkal s tím, že expati zde mají svou vlastní kulturu, která se prolíná s pražskou kulturou. Sám se za expata považuje a někdy chodí na akce určené pro expaty, např. právě do „The Globe“, nebo se setkává se studenty z „UNYP“, ale nechodí na akce určené pro networking. Expaty vidí jako lidi, kteří si užívají života a krásy Prahy, mající hodně trpělivosti. Jsou to snílci, kteří jsou v Praze sice inkognito, ale pořád je např. z oblečení poznat, že nejsou místní. Velmi oceňují dobré pivo, které vynahrazuje nedostatek dobrého jídla v Praze.

Manolis vybral irský pub jako místo našeho setkání, protože obdivuje irskou kulturu a vidí paralely mezi osudem utlačovaného Řecka a Irska. Irská hudba podle něj umí vyjádřit emoce, Irové se dokážou bavit, pít a jsou otevření. V tomto pubu slavil s přáteli svátek sv. Valentýna a svátek sv. Patrika – ten slaví kvůli tomu, že sv. Patrik pocházel, stejně jako on sám, z Thrákie. Tento podnik však nevidí jako typický irský pub, ale spíše jeho českou verzi. Manolis uvedl, že majitelé jsou totiž Češi, točí české pivo a vaří českou kuchyni.

Po skončení rozhovoru Manolis přešel do češtiny, objednali jsme si další pivo a povídali jsme si – snažili jsme se navzájem trochu poznat. Manolis si dělal legraci a řekl, že teď bude on zpovídat mě. Překvapilo mě, jak skvěle mluvil česky, používal i moravské výrazy jako „šalina“ apod. Bavili jsme se i o Adadovi a společných známých z „UNYP“. Potom se Manolis omluvil, že má právě sraz se studenty z „UNYP“ a musí běžet. Jako poděkování jsem chtěla zaplatit za jeho útratu, ale zarazil mě – řekl mi, že jako jižan to nemůže dopustit, a zaplatil za nás oba. Při loučení jsme se domluvili, že někdy společně s jeho partnerkou a s Adadem půjdeme na pivo. K tomu nakonec nikdy nedošlo, protože asi měsíc po rozhovoru se Manolis musel náhle vrátit do Řecka, aby se postaral o rodiče, a do Prahy se zatím neplánuje vracet.

3.2 Rozhovor s Alasdaiem

Stejně jako v případě Manolise jsem se s Alasdaiem seznámila přes Adada. Na rozdíl od Manolise jsem se však s Alasdaiem poměrně dobře znala z dřívějšíka, několikrát jsme společně s Adadem šli na pivo a dokonce jsme jednou byli na Alasdairově koncertě – je totiž hudebník. Alasdair pochází z Velké Británie a je mu 41 let. Opět jsme se domluvili přes Facebook, že se sejdeme v 22. dubna 2015 ve 14:00 v kavárně Monolok v Moravské ulici v Praze. Tento čas jsme zvolili proto, že Alasdair většinu večerů tráví na koncertech, a proto má čas jen přes den. Díky tomu, že jsem se s ním znala z dřívějšíka, jsem nebyla příliš nervózní a na rozhovor jsem se těšila, protože sdílíme spoustu názorů.

Nyní stručně shrnu obsah našeho rozhovoru. Před téměř 10 lety se chtěl Alasdair stát učitelem angličtiny a odjet do Německa, kde měl přítelkyni. Někdo mu doporučil kurz pro učitele angličtiny, který bylo možné absolvovat v zahraničí a trval měsíc. Na výběr bylo několik zemí, a tak si Alasdair vybral Českou republiku, protože ji nikdy předtím nenavštívil. Nakonec však po dokončení kurzu zůstal a začal se živit jako muzikant, zpěvák a kytarista. Nyní tu žije už téměř 9 let. Domů do Anglie jezdí jednou či dvakrát ročně, např. když rodiče slaví narozeniny nebo se pořádá svatba. Ke své rodné zemi je kritický, vidí ji jako historického uzurpátora, ale zároveň vnímá, že se vláda snaží bojovat s rasismem v zemi a podporuje pozitivní vnímání imigrantů.

Alasdairův život v Praze byl tedy neplánovaný, ale hned jak přijel, cítil se tu jako doma. Prvních pár měsíců přespával u kamarádů z kurzu, ale pak si našel vlastní bydlení. Z předchozích konverzací vím, že nyní si tady plánuje pořídit dům nebo byt. I přesto, že se v Praze cítí doma, tvrdí, že není lehké se tady cítit pohodlně. Nejdřív si prošel kulturním šokem, především kvůli špatnému zákaznickému servisu, a jazyková bariéra byla také problémem. Postupně se však seznamoval s více Čechy, hlavně prostřednictvím hudby, a začal se učit česky. Češi prý tuto snahu oceňují, i když neumí česky dost dobře na to, aby rozuměl všemu. To má i svou výhodu, kdy na ulici může „vypnout“ a nesoustředit se na hovory lidí kolem, což je příjemné. Vyvíjí však velkou snahu proniknout do české kultury a daří se mu to. Přečetl mnoho knih o české historii, literatuře, umění, viděl mnoho českých filmů, a tak lépe rozumí české povaze. Podle Alasdaira si Češi rádi stěžují, zejména na korupci, ale jako paradox Alasdair vidí to, že lidé často nechodí k volbám. Také si všiml, že většina Čechů má, možná nevědomky, rasistické smýšlení (zejména, ale nejen o Romech). Vysvětluje si to tím, že díky komunismu místní nepřišli do styku s jinými kulturami, a proto jsou ostražití. Romskému tématu se ve společnosti Čechů většinou vyhýbá, protože to často vede k trapným situacím, kdy si onen Čech neuvědomuje, že jeho poznámky jsou rasistické. Stejně tak Češi koukají na černochoy, ale to Alasdair nevidí jako rasistické, jen jsou prostě zvědaví. Před příchodem do ČR se nikdy nesetkal s přednáškami z cest, které Češi někdy pořádají, a vidí v nich velký zájem o jiné kultury. Vstřícnost k jiným kulturám by však podle něj Češi neměli omezovat jen na určité kultury, ale vítat všechny cizince. Podle Alasdaira Češi zažili staletí útlaku od všech velmocí kolem – díky tomu jsou houževnatí, ale zároveň mají strach z cizinců. Nyní v době globalizace se zde však objevuje mnoho zahraničních firem, což Alasdairovi vadí – např. Starbucks nahrazuje české kavárny, čímž ničí autentickou českou kulturu.

Díky své práci Alasdair hodně cestuje po České republice i v zahraničí. Čím dál tím více hraje v Německu, kde si vydělává více peněz. Jeho práce mu usnadnila vytváření kontaktů s Čechy, protože hudba je prý univerzální jazyk, a tak se seznámil s mnoha českými hudebníky. Jeho kapela byla původně složena jen z cizinců a postupem času většinu členů nahradili Češi. Při obchodních jednáních už Alasdair jedná téměř výhradně s Čechy.

Přátelství s Čechy vnímá Alasdair jako velmi důležitá, protože je snadné spadnout do „expat bubliny“ – navštěvovat jen hospody pro expaty, přátelit se jen s ostatními expaty atd. Sám se s expaty přátelí, ale jen s hrstkou časem prověřených, jako např. Adad. Hospody pro expaty jsou užitečné na začátku, kdy expat nikoho nezná, protože tam vždy najde ostatní expaty, Čechy, kteří jsou „expat-friendly“ a obsluhu, která mluví anglicky. Alasdair do těchto hospod přestal chodit, aby se vymanil z oné „expat bubliny“. Nebavilo ho vídat pořád stejné lidi a poslouchat drby o jiných expatech. Expatici tu podle něj většinou mají životní cyklus, kdy po pár letech odjedou, a Alasdair vždy pozná, kdo to tu nevydrží, protože nemá respekt k místní kultuře a zájem se integrovat. Jiní si najdou českého partnera a zůstanou. Mnoho expatů, i když zůstanou, nemají zájem naučit se česky, což Alasdair tvrdě odsuzuje. Kultura a jazyk spolu souvisejí, a proto mluvit česky znamená poznávat českou kulturu. Alasdair tvrdí, že pokud zde chtějí expatici žít, mají povinnost se integrovat. Přátelství s Čechy a s expaty jsou odlišná z několika důvodů. Češi často neumí moc dobře anglicky, Alasdair nemluví moc dobře česky, a tak je nutné zůstat u povrchnějších témat, ale je možné se dobře pobavit a popíjet pivo. Někteří z nich, co anglicky mluví dobře, zase nenechají Alasdaira mluvit česky, protože si sami chtějí procvičovat angličtinu, takže on nemůže procvičovat češtinu. I přes jazykovou bariéru jsou jeho nejlepší přátelé v Praze Češi, protože expatici mívají již zmíněný životní cyklus v Praze.

K termínu expat se Alasdair staví kriticky a považuje se spíše za imigranta. Nevidí rozdíl mezi cizincem ze Západu a z Východu, ale označení expat právě mezi nimi vytváří propast. Pojem expat není stigmatizován, a proto je jednodušší být nazýván expatem. Sám sebe ale nazývá imigrantem. Imigrace je podle něj dobrá pro ekonomiku země a vítá možnost obohatit vlastní kulturu prostřednictvím poznání jiných kultur. Večírky pro expaty sice nenavštěvuje, ale včera bylo příjemné vidět staré známé a dokonce zjistit, že někteří z nich jsou zpátky. Z networkingu si prý včera s kamarády dělali legraci, když si žertovně pořád třásli rukama a podávali vizitky. Networking přesto vnímá jako součást kultury expatů v Praze, účastní se ho i hodně Čechů, kteří nechtějí přijít o obchodní styky s cizinci. V online prostředí expatům podle Alasdaira pomáhá např. stránka „CrowdSauce“ na Facebooku, kde je mnoho Čechů i expatů, kteří nově přichozím expatům radí, když narazí na problém.

Jako místo setkání Alasdair zvolil kavárnu Monolok, protože mají skvělou kávu, zákaznický servis je na české poměry vynikající a prostředí kavárny je hezké. Alasdair také zmínil, že mají pivo z malých pivovarů, nejen plzeňské. Do Monoloku chodí na obchodní schůzky, s přáteli sem nechodí, protože své večery většinou tráví na koncertech. Výhodou této kavárny je pro něj i to, že bydlí ve vedlejší domě. Oceňuje, že nabízí kvalitní produkty, protože si radši připlatí za výborné pivo, než aby pil levné pivo ze špinavých trubek. Tím jsme skončili rozhovor a Alasdair se rozloučil s tím, že musí zařídit něco ohledně koncertu. Na rozdíl od Manolise neměl problém s tím, že za něj zaplatím útratu jako poděkování za rozhovor.

3.3 Pozorování v „The Globe“

Do kavárny a knihkupectví „The Globe“ jsem se vydala na základě toho, že se mezi pražskými expaty, se kterými se setkávám, jedná o jeden z nejzmiňovanějších podniků pro expaty a je o něm hovořeno jako o jednom z center života společenství pražských expatů (viz rozhovor s Alasdaiem). Podle mých známých-expatů se v „The Globe“ také pravidelně konají nejrůznější akce jako např. „quiz night“, promítání filmů, sledování sportovních přenosů atd. Jelikož už jsem „The Globe“ v minulosti několikrát navštívila, měla jsem představu, jak to tam vypadá a jak podnik funguje. Věděla jsem, že tam chodí převážně cizinci (turisté, expati...), mnoho z nich si s sebou bere laptopy a tráví tam čas bez doprovodu. Proto jsem si s sebou také vzala laptop s plánem zapisovat si pozorování do něj. „The Globe“ sídlí v Pštrossově ulici v Praze a je jednak knihkupectvím s anglicky psanou literaturou, které se nachází hned u vstupu, a také kavárnou/restaurací v zadní části. Vydala jsem se tam 23. března 2015 a strávila jsem tam odpoledne.

„The Globe“ se nachází v historické budově v centru města. Prostor je rozdělen na přední část s knihkupectvím a zadní část s kavárnou. Kavárna má tlumené osvětlení, stolký s židlemi, a během dne potichu hraje jazz. Nad vchodem visí promítací plátno, které se stahuje večer a využívá se pro promítání – v době mého pozorování na něj byly promítány hudební videoklipy. U většiny stolů lze najít zásuvky, nejspíš určené pro uživatele laptopů. V době pozorování velkou část klientely tvořili právě lidé o samotě

pracující na laptotech. Za celou dobu pozorování jsem nikoho z hostů neslyšela mluvit česky, jen číšník mě rovnou česky pozdravil a dál se mnou i česky mluvil.

Nabídka jídel v menu byla veskrze americká – „The Globe“ nabízí např. mac'n'cheese. Obsluha byla velmi milá a přátelská, s hosty číšník mluvil hlavně anglicky. Celé odpoledne byla atmosféra v kavárně vesměs tichá, mnoho lidí samostatně pracovalo. K večeru začalo přicházet více lidí, kteří sem nepřišli pracovat, ale večeřet nebo bavit se nad koktejlem apod. V kavárně začalo být rušněji, připravilo se i promítací plátno a promítaly se již zmíněné videoklipy. Hosté, co předtím pracovali, začali pomalu odcházet. Byla jsem tedy svědkem toho, jak se atmosféra místa změnila z tiché a „pracovní“ v rušnější a „zábavní“.

3.4 Pozorování na večíрку pro expaty

Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, o tomto večíрку pro pražské expaty jsem se dozvěděla prostřednictvím sociální sítě Facebook, kde několik z mých virtuálních přátel potvrdilo účast – mezi nimi i Alasdair, se kterým jsem také den poté provedla rozhovor. Akce nesoucí název *The 1st Prague Expat Get Together* proběhla 21. dubna 2015 v kině Royal ve Vinohradské ulici v Praze. Požádala jsem Adada, aby šel se mnou, protože zná mnohem více expatů než já, a tak by pro mě bylo snazší dostat se s nimi do interakce. Adadovi se nechtělo, protože měl strach, že tam potká i expaty, se kterými se z různých důvodů vidět nechtěl (zejména osobní antipatie). Proto jsem se na večírek nakonec vypravila sama.

Akce s názvem *1st Prague Expat Get Together* se tedy konala v kině Royal, nedávno zrekonstruovaném prvorepublikovém biografu v historickém Maceškově paláci. Večírek probíhal přímo v sále kina s velkým barem a rautovými stoly. Personál byl oblečen velmi formálně, vše bylo nachystáno. Program sliboval tombolu, živou hudbu a networking – navazování obchodních/profesionálních vztahů. Partnery akce byl prodejce vína *Dvě Deci*, web *Expats.cz* a taxislužba *Uber*. Zpočátku byl sál prázdný, ale i tak už docházelo k prvním seznámením. I když jsem přišla sama, během první půlhodiny mě oslovili dva expati, Carrie a Brian. Brian z Austrálie se jen představil a po chvíli se šel seznámit s dalšími hosty, s Carrie jsme si povídali celou první část večera.

Probraly jsme její zkušenost s prací a životem v Praze, s Čechy, s jejím budoucím studiem na Univerzitě Karlově. Carrie i Brian byli překvapeni, že jsem Češka a jsem na večíрку pro expaty.

Potom, co Carrie odešla, už byl sál plný a bylo možné pozorovat mnoho lidí, kteří přechází od skupinky ke skupince a seznamují se. Sama jsem se na chvíli účastnila networkingu, kdy mě oslovily dvě ženy, které se věnují pořádání seminářů v angličtině. Hrála živá hudba, electroswing, na plátně nad pódiem se promítala videa k hudbě. Všimla jsem si i dalších Čechů v sále. Většina lidí si na baru objednávala pivo, i když *Dvě Deci* nabízely víno zdarma. Pak jsem se ještě krátce seznámila s Rubenem, Portugalcem, který si ke mně přisednul. Po Adadově příchodu jsme zahlédli Alasdaira, později i Alasdairovu kamarádku Kat. Adad i Alasdair začali potkávat více a více lidí, které znali. Tak jsem se seznámila např. s Geoffem a jeho slovenským kolegou, který se cítil nejistě jako ne-expat na večíрку pro expaty. Ke konci se vyhlašovala tombola, které většina lidí nevěnovala pozornost, protože si všichni povídali. U východu jsme rovnou dostali pozvánku na další *Prague Expat Get Together* v květnu.

3.5 Články týkající se expatů

V této části výzkumu jsem se rozhodla vybrat 7 článků z databáze *NEWTON Media Search*, které se týkají expatů. Jak jsem již uvedla, výběr jednotlivých článků jsem založila na svém vlastním úsudku – snažila jsem se vybrat články, které upoutaly mou pozornost a které považuji za relevantní ke zkoumanému tématu. Tyto články jsem podrobila obsahové analýze (o metodě viz předchozí kapitola) a rozdělila jsem je na ty z českých médií, tj. většinou česky psaných a určených pro Čechy, a na ty z anglicky psaných novin „The Prague Post“, tj. psaných anglicky a typicky samotnými expaty. V těchto článcích jsem se zaměřovala hlavně na to, v jakých kontextech je používán výraz expat, jakým způsobem je o expatech hovořeno, a jakým způsobem je ze strany expatů hovořeno o pražské (či české) společnosti.

3.5.1 Články z českých médií

V pozvání k poslechu pořadu *Expats bulletin* na webu Českého rozhlasu jsou posluchačům nabízeny zprávy ze světa pražské expat komunity, tipy na „expat-friendly“ místa v Praze, rozhovory s expaty, rady ohledně života v Praze a další. Upoutávka je v angličtině i v češtině, v českém překladu jsou expati označeni jako „expatrioti“ a angličtina označena za Shakespearův jazyk.

Další článek, jehož autorkou je cizinka, se věnuje tématu probíraném v rozhovoru s Alasdaiem – rozdělování cizinců na expaty a imigranty. Autorka odkazuje na vlastní pátrání v českých médiích a vlastní zkušenosti. Expata popisuje jako příchozího ze západní země, který český umí maximálně „Jedno pivo, prosím!“ a nemá potřebu se integrovat, protože si podle očekávání vystačí s expat komunitou. Oproti tomu od druhé skupiny přicházející z východních zemí (kam patří i autorka článku) se očekává, že se naučí česky, integrují se, ale zároveň je jim vyčítáno, že berou Čechům práci. Autorka kritizuje expaty za to, že zůstávají ve své expat bublině a těží ze svého privilegia. Cizincům z ostatních zemí radí, aby se začali chovat jako expati, protože jim to velmi usnadní život. Na závěr autorka vyčítá Čechům, že se nesnaží měnit své vnímání těchto dvou skupin.

Poslední vybraný článek sleduje trend v marketingu českých bank, které se přizpůsobují klientům ze zahraničí. Mají anglickou verzi webu a speciální pobočky – např. Česká spořitelna zřídila *Expat centrum* pro movité cizince. Zahraniční klientelu tvoří mimo rusky, italsky, německy a francouzsky mluvících klientů i tzv. expati, kteří komunikují anglicky.

3.5.2 Články z „The Prague Post“

Při příležitosti vydání knihy *The Last Bohemians* bývalé pražské expatky Kit Kimberly vydal „The Prague Post“ tento článek, který přibližuje témata knihy a zkušenost autorky. Děj knihy se odehrává v Praze v 90. letech minulého století a v expatech-veteránech vzbudí vzpomínky na éru, kdy Praha byla nová Paříž a expati v kavárnách na prvních laptotech sepisovali své knihy. Tato éra je pryč a nyní

Starbucks nahrazuje původní kavárny, kina atd. Zápětka knihy se týká korupce kolem stavby spalovny odpadu, ale i vztahu hlavní postavy, Američanky žijící v Praze, s Čechem. Prostřednictvím tohoto vztahu hrdinka poznává českou povahu a pochopí, že Čechy nikdy nepochopí. Značná část knihy se odehrává v prostředí „The Globe“, který je pro hrdinku útočištěm. Autorka při psaní vycházela z vlastní zkušenosti a říká, že první američtí expati nechápali pradávnu českou kulturu a neměli s Čechy trpělivost. Na závěr autorka konstatuje, že od těchto dob se mnohé změnilo, především to, že nyní jsou Češi milejší.

Druhý vybraný článek informuje o oslavách 20. výročí založení kavárny a knihkupectví „The Globe“. Proběhnou 2 večírky – jeden v původním sídle v Holešovicích pro pamětníky, druhý v nynějším sídle pro všechny příznivce. Článek také popisuje dobu založení „The Globe“, rok 1993, jako dobu, kdy pro expaty nebyl život v Praze snadný. Hledání práce, bydlení aj. však usnadnila nástěnka s inzeráty v „The Globe“, která zastávala funkci dnešních online fór a skupin. „The Globe“ se stal „obývákem“ pro expaty a „expat-friendly“ Čechy – lidé dodnes vzpomínají na zážitky spojené s the Globe. Pro Čechy bylo spojení kavárny a knihkupectví novým konceptem, stejně jako přítomnost angličtiny. V 90. letech byl „The Globe“ místem pro literární čtení spisovatelů jako Allen Ginsberg, Martin Amis, Jáchym Topol či Arnošt Lustig. „The Globe“ vznikl zejména díky člence týmu s českými kořeny, která vše domluvila, a jméno vzniklo z názvu Dvořákovy symfonie *Z Nového světa*, kdy ze slova „world“ tým odvodil „globe“, což bylo zároveň jméno Shakespearova divadla. Nyní se nový majitel snaží uzpůsobit měnícím se potřebám expat komunity, a proto na jídelní lístek opět zařadil americká jídla, promítá filmy, organizuje karaoke, literární čtení či nedělní „brunch“. Majitel „The Globe“ nepovažuje za centrum pro expaty, ale spíš za centrum umění a literatury pro expaty i Čechy.

Článek *Beauty contest makes fight against racism a priority* čtenáře informuje o soutěži Miss Expat. Posláním této soutěže je podle pořadatelky Dany Gregorové snaha pomoci soutěžícím cizinkám s integrací do české společnosti, v širším slova smyslu si soutěž klade za cíl bojovat s předsudky vůči cizincům ze strany Čechů. Tento ročník vyhrála Kolumbijka Paula Alejandra Gonzales z Nového Jičína.

Poslední článek poskytuje tipy na restaurace, které nabízejí slavnostní večeři na Den děkuvzdání. Američtí expati v Praze v tento den tradičně navštěvují restaurace, protože v ČR není Den děkuvzdání státním svátkem, a tak nemají čas celý den připravovat slavnostní večeři. Nejznámějšími podniky, kde podávají krocana se všemi tradičními přílohami, jsou The Globe, Jáma, Bohemia Bagel, T.G.I. Friday's a Hard Rock Café, ale je možné navštívit i luxusní hotelové restaurace v Hiltonu či Four Seasons. Autor článku zdůrazňuje, že je většinou nutné ve všech restauracích zařídit rezervaci.

4. Zjištění

V předchozí kapitole jsem představila rozhovory, pozorování a články, které jsem analyzovala. Tato kapitola shrnuje poznatky, která jsem na základě studia empirického materiálu získala, a dává je do vztahu s otázkami, které jsem si v první kapitole položila.

4.1 Sociální význam pojmu expat

V rámci výzkumu jsem pochopila, že pojem expat je vnímán různými způsoby různými částmi společnosti. Z českého mediálního diskurzu vyplývá, že tento pojem může splývat s obecným označením cizinec, jak je patrné z komentáře pořadatelky soutěže Miss Expat.

"Actually, the idea to launch the Miss Expat beauty contest was conceived at a ball given by a company that employs many foreign young women," says Dana Gregorová, whose g-company agency established the event in 2011. "The women were from Poland, Slovakia, Russia, Ukraine, Mongolia and Vietnam. Some of them were very good-looking, and I concluded that I should do something to make them 'come out of the shadows,' so that they would integrate more fully into the Czech society."

(Z článku Beauty contest makes fight against racism a priority, The Prague Post, 10. 4. 2013)

Pokud si Češi jsou vědomi samostatné kategorie expatů, mohou je vnímat jako potenciální obchodní partnery, např. mnoho Čechů se zúčastňovalo networkingu na večírku pro expaty v kině Royal. Česká spořitelna také své zákaznické centrum pro movité cizince nazvala Expat Centrem.

„Česká spořitelna se zabývá cizojazyčnými klienty ve svém Expat Centru v Rytířské ulici, kde ale nabízí jen služby pro movité klienty, a to v angličtině, němčině, francouzštině, ruštině a španělštině.“

(Z článku *Anglicky ano, vietnamsky výjimečně*, MARKETING SALES MEDIA, 14. 4. 2014)

Alternativním způsobem nahlížení na expaty ze strany Čechů, které jsem v analyzovaném materiálu zaznamenala, je představa expatů jako nositelů či představitelů anglofonní kultury, např. jako mluvčí „jazyka Shakespeara“.

„[Expats Bulletin] Jméno mluví samo za sebe. Ať jste expatriot, turista či jen někdo, kdo si tu a tam rád poslechne jazyk Shakespeara, něco si tu najdete.“

(Z článku *Expats bulletin*, ČRo – regina.cz, 19. 9. 2014)

Pro samotné expaty toto označení může být spjato s kulturou pražských expatů a míst, kde je možné tuto kulturu zažít, např. v „The Globe“, kde podávají americkou kuchyni, pořádají „quiz nights“ atd. Tato místa jsou díky tomu známa jako „expat-friendly“. Být označován za expata s sebou přináší sociální privilegia, čehož si mohou být samotní expati vědomi a kritizovat to.

„It’s nice, we’re luck that we’re born in English speaking countries you know, but by the luck of being born in the right place, [...] that doesn’t make us super citizens of any sort. [...] But “expat” is a much friendlier word. And it doesn’t have this stigma attached to it. [...] Just because we come here, because we know that we can get a job easily, if you can that is, to be a teacher, it’s not that hard to get a job. Or maybe some big company will hire you because you have a lot of experience in London or New York or something, you can work in some IT company or some marketing company or something like that with a base here doesn’t make

you any less an immigrant. If you're living here and you're making a life here and you're earning a wage here and you know all of these things, that doesn't really change."

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

4.2 Společenství pražských expatů a jeho vnitřní rozdíly

Jak jsem již uvedla dříve, expati jsou lidé, jejichž každodenní realita neodpovídá představě lokalizovaných izolovaných kultur. Dlouhodobě žijí za hranicemi své rodné země, a tak jsou příkladem oddělení místa a kultury, kterou si do Prahy „přinášejí“ s sebou. I přes tuto životní zkušenost se však sami mohou upínat k národnosti jako podstatě identity jedince, jak jsem se o tom přesvědčila na večírku pro expaty, kde veškeré seznamování začínalo otázkou na zemi původu. Z mého pohledu je základem samotné kultury společenství expatů kultura anglofonních zemí reprezentovaná místy setkávání nabízejících např. americkou kuchyni, zábavu v podobě „quiz nights“ a večírky určené pro networking. Toho všeho se účastní i expati z ostatních zemí – jak uvedl Manolis, plánoval jít na „quiz night“ do „The Globe“. Expatem se tedy stává ten, kdo se účastní kultury expatů z anglofonních zemí a s expaty z anglofonních zemí navazuje kontakty. (Ne)členství ve společenství pražských expatů je tak založeno na nerovnosti na základě země původu, čehož si všímá Alasdair. Kromě něj si toho všímá i autorka článku zaměřeného na kritiku této nerovnosti, která sama kvůli svému původu vnímá následky toho, že cizincům mimo společenství expatů nejsou poskytována stejná sociální privilegia.

„Expat většinou pochází z EU, umí říct “jedno pivo prosím” anebo vůbec česky nemluví, i když tady žije nejméně dva roky a pracuje v IBM. [...] Expat integraci nepotřebuje, ani se ho na ni neptejte. [...] [Cizinec je] druh, který se potřebuje učit jazyk, integrovat se, a přitom často není zahrnutý do veřejného zdravotního systému.“

(Z článku *Nejlepší druh migrantů v ČR*, idnes.cz – blog, 19. 8. 2014)

Uvnitř společenství expatů mezi sebou expati vnímají rozdíl především na základě délky pobytu a zkušenosti s českou kulturou. Podle Alasdaira délka pobytu souvisí

s tzv. expat bublinou, ve které žijí především nově příchozí expati, kteří ještě nevytvořili vazby s místními. Kromě nově příchozích v expat bublině zůstávají také expati, kteří zde sice žijí dlouhodobě, ale nemají zájem do české společnosti proniknout. To Alasdair kritizuje z pozice expata, který se z expat bubliny snaží vymanit a poznat českou společnost.

„P: [...] What are the difficult parts of living here?

A: Well it depends what stage you're living in, cause there are certain things that making it easier and certain things that make it harder at different times I think. For example when you first arrive here obviously the language is a problem and the culture shock it's very different here from England. And certainly 9 years ago it was very different as far as customer service is concerned - it's getting a bit better but [...] when you're not familiar with the culture and you're not familiar with the language it can really block you off from a certain distance and you don't really understand why people are the way they are, umm, so it's very easy to fall into a kind of expat bubble and stay in this bubble and just go to the pub and meet your English or American friends or whatever, and um, and some people continue to do it, you know, for 15 years. [...] And the point is for me, speaking my limited Czech makes my life a lot richer. I can enjoy things a lot more and it helps understand the culture – language is culture. To not even try, I think is highly offensive to your host nation for one thing, and it's lazy...“

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

4.3 Konzumace české společnosti/historie

Únik z „expat bubliny“ tedy Alasdair vnímá jako cestu ke autentickému životu v Praze. Vztahy s Čechy, pracovní či osobní, pro expaty zprostředkovávají českou společnost. Poznáváním toho, jací jejich kamarádi či partneři jsou, si expati zároveň vytvářejí obraz české společnosti. Manolis např. Čechy vnímá jako uzavřené, nepřístupné, intorvertní a laxní lidi bez zájmu o vlastní kulturu.

„[What] I don't like, for example, specifically about people living in Prague, [is that] I cannot understand why they are so passive. [...] I always knew Czech people need their time. Which is totally respected, totally understandable. But I consider that, for example I've talked with local people my age and I found that for example that they don't know their own history. [...] People considering this place their home, but you cannot be uninterested in your own culture, right? They do not share the passion we share, you know, like Southerners.”

(Z rozhovoru s Manolisem, 18. 2. 2015)

Češi také podle Alasdaira stále ještě nevyznávají hodnoty západního světa jako multikulturalismus nebo důraz na zákaznický servis.

„But I think it's something that does need to be addressed here, but on a national level or an information or educational level. I think going to one person and saying: “Look, you're being incredibly racist,” is not going to change their mind. It's something that happens over generations through education I think. [...] Service is really good here [in Monolok]. They're nice, they're friendly, so I come here quite a lot. Nice to actually have proper customer service in the Czech Republic. It's rarer than I'd like...”

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

Příčina podle něj vězí v minulosti, která byla pro Čechy traumatizující, protože byli po staletí utlačováni okolními mocnostmi, a tak se uzavřeli do sebe a na cizince zanevřeli. Česká minulost a kultura je však vnímána jako bohatá, hodna obdivu a poznávání.

„To live somewhere like the Czech Republic tends to be quite different from England. Mainly because of being under the Nazis and Communists and almost every single invading army that's ever crossed Europe, Austria-Hungary, there's been a very small window of actual freedom in Czech history. It makes Czechs more resilient. They're quite strong. And I understand that also why they might be a little bit wary of strangers, foreigners. [...]Culturally, I've read pretty much every book in library that I could get my hands on in English or a Czech author, so I've read

pretty much everything that I could.“

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

Existuje také něco, pro co mají Češi velké nadšení: pivo. Expatí zvýznamňují pivo, jeho dostupnost a znalost jeho kvality jako symbol autentického života v Praze. K tomuto poznání jsem došla na základě pozorování na večírku pro expaty, kde si většina účastníků objednávala pivo na baru i přesto, že sponzorem akce byl prodejce vín, který nabízel víno zdarma. Odpovídá tomu i Manolisovo vyprávění, kde popisuje kvalitu a dostupnost piva. Pítí piva je pak pro něj sdílenou zkušeností.

„[...] I love the part that I can get decent beer for decent price and drinking with people who are here for the exact same reasons like me.”

(Z rozhovoru s Manolisem, 18. 2. 2015)

Konzumace české společnosti je tak v tomto ohledu doslovná. Expatí také chápou, že poznáním jazyka se jim otevírají další dveře do české společnosti. Manolis se naučil česky od svých rodičů, kteří vyrůstali na Moravě, a Alasdair chodí na lekce češtiny. Pokud česky přímo nemluví, tak používají pro některé výrazy česká slova a české slangové termíny, čímž dle mého mínění poukazují na svou znalost české kultury prostřednictvím jazyka.

„They’re so happy that you’re trying, even if it’s nesmysl, they are like: “I think I know what he means.” And they don’t mention it.”

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

„Ironically, I’ve travelled to Ruzyně, but now it’s called Václavák, right?”

(Z rozhovoru s Manolisem, 18. 2. 2015)

S životem v Praze je v rámci společenství expatů spojen narativ éry prvních expatů, kteří přicházeli po pádu komunismu a zažili dobrodružnou dobu, kdy česká společnost teprve poznávala svobodu a vymoženosti moderního západního světa.

„One of the most common sights in Prague in the 1990s was an expat sitting at a café with a primitive laptop slaving away on the “great

Prague novel.” The city was supposed to be the new Paris, just waiting for its Hemingways and Fitzgeralds to show up. [...] Kimberly came to Prague in the early 1990s, full of idealism about a country with a poet and playwright for a president and the new vistas that the fall of the Iron Curtain opened up.”

(Z článku *Waving the Bohemian Banner in the '90s*, The Prague Post, 14. 8. 2013)

„Checking for jobs at The Globe and then sitting and working on the great Prague novel while sipping a cappuccino and eating a sandwich was de rigueur for many in the early wave of expats. [...] "There wasn't a real estate market in Prague at the time.... So basically you had to find an empty storefront, try to find the owner and make a deal in some way," Baker said.”

(Z článku *Spinning tales for two decades*, The Prague Post, 24. 7. 2013)

Tato doba je dáována do kontrastu se současností, kdy se kouzlo autentické Prahy vytrácí na úkor globálního businessu, kdy je např. zvýznamňována přítomnost řetězce Starbucks jako symbol invaze západního světa.

„[...] the time right before every other corner had a Starbucks instead of a rundown kavárna and most movies played in the neighborhood kino instead of a shopping mall.”

(Z článku *Waving the Bohemian Banner in the '90s*, The Prague Post, 14. 8. 2013)

„[...] I would be disappointed in the sense that I do like Czech culture and I like what makes it different. I don't want it to be globalized. Then again, every time a Starbucks opens, an angel dies. [...] But I would much rather see small businesses, which need to be supported by the government. Otherwise foreign concerns come here and buy up literally everything and make it just like a shopping mall in America, I don't think that's also the answer.“

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

Navzdory těmto tlakům westernizace Prahy je pro Manolise obraz expata jako toho stejného tajemného bohéma, který v Praze pobýval po pádu komunismu, stále živý.

„So a Prague expat would be totally incognito, I mean you could say... But you totally say from looking at him that this guy is living here, he's a foreigner but this guy's living here. [...] His personality will be understanding, patient, laid back, relaxed, inspired... And a bit of a dreamer I think. Yeah, it will definitely be a dreamer.”

(Z rozhovoru s Manolisem, 18. 2. 2015)

Expatri, které jsem oslovila, však pro svůj příchod do Prahy měli jiné důvody než stát se bohémským umělcem. Do Prahy přišli kvůli novým kariérním možnostem – Alasdair přišel absolvovat profesní kurz, Manolis dostal nabídku práce v Praze. Z toho usuzují, že zromantizovaná představa Prahy jako sídla bohémů je šířena samotnými expaty proto, že pobyt v krásné a záhadné Praze si z pohledu expatů žádá lepší důvody než prostá migrace za prací. Žít v Praze, potažmo v ČR, uměleckou činností Alasdair vnímá jako těžký úkol, protože se zde nedočká větších honorářů.

„I'm obviously always looking for new concerts and that sort of thing, but not so much in the Czech Republic, maybe more in Germany where there's more money and that sort of thing. Also in the Czech Republic, but finding a place to place is hard enough, without having to barter for 500 crowns here or there. I'd rather barter over 100 euros than 500 crowns.”

(Z rozhovoru s Alasdairem, 22. 4. 2015)

Stejnou zkušenost má i můj partner Adad, který se žije jako video režisér a animátor a na život v Praze si vydělává prací získanou v USA. Bohémský život v Praze tak naráží na úskalí financí – není snadné si jako umělec na volné noze v Praze zajistit živobytí.

4.4 Identita míst setkávání expatů

Místa neformálního setkávání expatů jsou často mezi expaty známa jako „expat-friendly“. Jsou to místa, která navštěvují nejen expati, ale i anglicky mluvící Češi se zájmem o anglofonní kulturu.

„[...] I mean there are places like the Globe or Red Room or Simply U Kravaty and a lot of these places where a lot of expats go, or in Side Door, Amazing Child now there also, kinda of expat places in Letná so you know, um, there are kinda of little central pubs where people meet. And of course it's easy, you can go there and speak English and people behind the bar speak English and you know, you meet more English or English speaking people there yeah, so you're never short of like someone to talk to.”

(Z rozhovoru s Alasdaiem, 22. 4. 2015)

Díky tomu např. nabízejí jídla z anglofonních zemí, obsluha mluví anglicky, vytvářejí program odrážející kulturu anglofonních zemí („quiz night“, networking, oslavy Dne děkuvzdání atd.). To vše se odehrává v kulisách autentické Prahy – místa setkávání jsou typicky v historických částech města a starých budovách (prvorepublikové kino Royal, „The Globe“ v Pštrossově ulici), což podle mého názoru souvisí s romantizovanou představou autentického života v Praze. Místa setkávání jsou tedy uzpůsobena potřebám expatů, ale zároveň jsou autenticky pražská. Mezi místy setkávání, které jsem pozorovala, jsem vnímala rozdíl v míře aktivní účasti na socializaci v rámci společenství expatů. Večírek pro expaty v kině Royal byl založen na iniciativě účastníků ve vytváření kontaktů v rámci networkingu, čemuž byl i prostor uzpůsoben – byl zde volný prostor na přecházení mezi skupinkami. „The Globe“ je přizpůsoben spíše pasivní účasti na sociálním dění, kdy je prostor zaplněn stolky a židlemi, ze kterých je možné např. pohodlně sledovat plátno s promítáním sportovních přenosů.

V případě „The Globe“ je také zajímavé, kolik prostoru je mu věnováno na stránkách novin „The Prague Post“. Jedním z důvodů by mohl být fakt, že za vznikem „The Globe“ vlastně stojí „The Prague Post“.

„The Globe grew out of The Prague Post, which itself was still fairly new on the scene. Baker, who was business editor at the Post, was at a local restaurant in late 1992 and overheard two other staff members, Jasper Bear and Maura Griffin, talking about the need for an English-language bookstore. Baker expressed his interest, as well.”

(Z článku *Spinning tales for two decades*, The Prague Post, 24. 7. 2013)

Díky tomu se čtenáři „The Prague Post“, anglicky psaných novin zaměřených zejména na události v Praze a ČR, setkávají s články zmiňujícími „The Globe“. To by mohlo hrát roli v ustavování „The Globe“ jako místa setkávání pražských expatů.

Závěr

V této práci jsem zkoumala vztah mezi prostorem, kulturou a identitou v rámci společenství pražských expatů s cílem poukázat na to, jak stále rozšířená představa lokalizovaných kultur neodpovídá životní zkušenosti pražských expatů. V teoretickém úvodu práce jsem představila své poznatky o pražském společenství expatů načerpané prostřednictvím odborné literatury, stejně jako teorie, které tuto práci teoreticky rámuji – kritiku konceptu lokalizovaných kultur Akhila Gupty a Jamese Fergusona, a teorii transnacionálních sociálních polí Csaby Szaló. V kapitole věnované metodologickým přístupům jsem představila metody použité ve vlastním výzkumu, tj. výzkumný rozhovor, zúčastněné pozorování a obsahová analýza. Kromě toho jsem v této části práce reflektovala vlastní pozici výzkumníka. Dále jsem krátce představila získaný empirický materiál a v závěrečné části práce jsem s pomocí odkazů a citací předložila svá vlastní zjištění, která vyplynula ze studia empirického materiálu. Díky tomu jsem popsala jsem některé aspekty života expatů v Praze, zejména pak jejich vlastní vnímání společenství expatů, jejich interakci s místní společností a povahu míst, na kterých se setkávají.

Sociální význam pojmu expat se liší u místních, samotných expatů a ostatních cizinců. Pro Čechy může pojem expat splývat s pojmem cizinec, nebo expaty vnímají jako potenciální obchodní partnery či autentické nositele anglofonní kultury. Pro samotné expaty je toto označení spojeno s identitou míst jejich setkávání, tzv. “expat-friendly” míst, a stejně jako ostatní cizinci mohou vnímat, že být označován expatem znamená získat určitá sociální privilegia. Jádrem kultury pražských expatů je kultura anglofonních zemí, které se účastní i expati z jiných zemí. Do hranic společenství expatů se promítají geopolitické hranice – cizinci ze zemí mimo západní svět nejsou vnímáni jako expati. Uvnitř společenství expatů mezi sebou expati vnímají rozdíl především na základě délky pobytu, mírou zkušenosti s českou kulturou – to je spojeno

s pojmem „expat bublina”, který označuje životní strategii expatů, kteří navazují vztahy téměř výhradně s ostatními expaty, pohybují se pouze v “expat-friendly” prostředí a nepronikají do místní společnosti. Poznávání české kultury není z „expat bubliny” možné, dochází k němu prostřednictvím navazováním vztahů s Čechy. „Česká povaha”, často vnímána negativně, je vysvětlována pomocí historie země plné útlaku ze strany okolních mocností. Expatri také v souvislosti s českou kulturou zvyšují pivo a znalost češtiny jako prostředek poznání „češství”. K samotnému pražskému společenství expatů se váže narativ spojený s prvními expaty-bohémy, kteří přijeli objevovat zemi neposkvrněnou západním konzumerismem, který však sem dnes již proniká. Obraz expata v Praze však zůstává stejný a dodává životu v Praze onu „magičnost”. Identita míst setkávání expatů je založena na jejich označení jako „expat-friendly” a situovanosti v historických částech města, která místům propůjčuje autentičnost.

Závěry učiněné v této práci se vztahují ke skupině, na kterou byl můj výzkum omezen, tj. expati mající obdobný sociální status, pocházející z prostředí městských středních vrstev a obdobného věku. Tato práce také pouze nastínila některé aspekty života expatů v Praze, a proto je zapotřebí dalšího výzkumu v této oblasti. Jako další směr bádání si umím představit např. bližší zkoumání sítě vazeb kolem kavárny a knihkupectví „The Globe“. Toto místo se totiž často objevuje v promluvách pražských expatů a je mu věnován značný prostor na stránkách novin „The Prague Post“. Jeho zkoumání by tak mohlo blíže osvětlit fenomén, který byl v této práci jen nastíněn, tj. produkce lokality setkávání pražských expatů.

Použitá literatura

ANGLICKY ANO, VIETNAMSKÝ VÝJIMEČNĚ. 2014. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z:

<http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=07766FC8-A765-44BC-83A6-86BFF2E42D7A&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

Beauty contest makes fight against racism a priority. 2013. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv*[online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z:

<http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=5B12B5AA-DD60-4D2C-9A4A-B1EF3A66379C&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

COOK, Andrew C G. Placing capital(s): everyday social transformations of transnational elites in Prague, Czech Republic. *Area*. 2010, vol. 43, issue 4, s. 420-429. Dostupné z:<http://doi.wiley.com/10.1111/j.1475-4762.2010.00982.x>

ESKA, Chris. (1998). *The Americans in Prague: A Sociological Case Study of an Expatriate Community*. Thesis, Sociology Department at Rice University.

Expat hangouts and top hotels talk turkey. 2013. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z:

<http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=C60D34C0-2D9A-4063-B2A5-6ADD7ACD1FCD&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

Expatriate - Definition. *Merriam-Webster* [online]. © 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z:<http://www.merriam-webster.com/dictionary/expatriate>

Expatriate překlad z angličtiny do češtiny. *Seznam slovník* [online]. © 1996–2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://slovník.seznam.cz/en-cz/word/?q=expatriate&id=utfw_jVUdcs=

Expats bulletin. 2014. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z:

<http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=5397FF01-64BB-4A58-A8CE-E4711A6C29D9&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

GREEN, Nancy L. Expatriation, Expatriates, and Expats: The American Transformation of a Concept. *The American Historical Review*. 2009, roč. 114, č. 2. Dostupné z:<http://www.jstor.org/stable/30223780>

GUPTA, Akhil a James FERGUSON. Beyond “Culture”: Space, Identity, and the Politics of Difference. *Cultural Anthropology*. 1992, vol. 7, issue 1, s. 6-23. DOI: 10.1525/can.1992.7.1.02a00020. Dostupné z:<http://doi.wiley.com/10.1525/can.1992.7.1.02a00020>

HAMMERSLEY, Martyn a Paul ATKINSON. *Ethnography: principles in practice*. 2nd ed. London: Routledge, 1997, 323 s. ISBN 0415086647.

HORÁKOVÁ, M., I. MACOUNOVÁ. *Zaměstnávání cizinců v České republice. Tabulková část*. 2001, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

HSIEH, H.-F. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research* [online]. 2005, vol. 15, issue 9, s. 1277-1288 [cit. 2015-02-19]

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 151 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-033-9.

KOEHLER, Sezin. 2010. Living in Prague as an Expat: The Times They Are a-Changin'. *Transitions Abroad* [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.transitionsabroad.com/listings/living/articles/living-in-prague-czech-republic-as-an-expat.shtml>

Nejlepší druh migrantů v ČR (Nesehnutí). 2014. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=31042F28-466D-4959-8B9D-0029094C8B73&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

PRUCHA, Emily. Expat – a dirty word. In: *Prague Daily Monitor* [online]. © 2003-2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://praguemonitor.com/2010/09/17/expat-%E2%80%93-dirty-word>

RAIL, Evan. 2012. My Hidden Prague. *The New York Times* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/11/18/travel/my-hidden-prague.html>

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

Spinning tales for two decades. 2013. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=C8F18F11-6E05-4C51-9113-B165C67D4CD4&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, 175 s. Sociologická řada, sv. 5. ISBN 978-807-3251-369.

SZÖKE, Alexandra. Brits on the phone – Western workers and outsourcing multinationals in Prague. *Migration Online* [online]. 2008 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.migrationonline.cz/en/brits-on-the-phone>

VAN VIANEN, Annelies E. M., Irene E. DE PATER, Amy L. KRISTOF-BROWN a Erin C. JOHNSON. Fitting in: Surface- and Deep-Level Cultural Differences and Expatriates' Adjustment. *The Academy of Management Journal*. 2004, roč. 47, č. 5. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/20159612?sid=21105476178321&uid=17944>

[&uid=2&uid=67&uid=70&uid=2480813103&uid=2479814633&uid=3&uid=2134&uid=5910232&uid=374333851&uid=60&uid=3737856&uid=5910040](#)

Waving the Bohemian Banner in the '90s. 2013. *Newton Media: Mediasearch - Mediální archiv*[online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=9E8D428D-7DAD-4F53-9746-8E70B2596B7C&q=&qt=&qsmpl=expat&qsr=&qsc=&qa=>

WIMMER, Andreas a Nina Glick SCHILLER. Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences. *Global Networks* [online]. 2002, vol. 2, issue 4, s. 301-334. Dostupné z: <http://www.princeton.edu/~awimmer/B52.pdf>

WINFREY, Carey. Expats. *Smithsonian* [online]. 2007, vol. 38, issue 5, s. 10-10 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=25895230&scope=site>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Terénní zápisky z pozorování v „The Globe“ (text)

Příloha č. 2: Terénní zápisky z pozorování na večírku pro expaty (text)

Příloha č. 3: Informace o článcích využitých při obsahové analýze (text)